

Ascension (test pits 1–3, 5–8) was 0.6–1.3 m thick. The lower cultural layer horizon was probably formed in erecting the current church building. Fragments of 15th – early 16th-century household pottery and stove tiles (Fig. 1) were discovered together with 19th-century sherds.

Intact burials (13 in all) were discovered on the NE and SE sides of the church (test pits 4, 9–10). Three burial horizons were distinguished. The two upper horizons (burials 1–11) were not precisely dated because no finds were discovered in the burial sites, but it was determined that they occurred prior to the construction of the current church building, i.e. prior to mid-19th century (1847). The bottom horizon (test pit 10, burials 12–13), based on the finds (Fig. 2), dates to the first half – middle of the 15th century. Fragments of a masonry foundation (?) discovered at the site of test pit 4 could be the remains of the earlier church's foundation.

Algirdas Žalnierius

Paparčių dominikonų vienuolyno ansamblis

Žvalgomieji tyrinėjimai Paparčių buvusio dominikonų vienuolyno teritorijoje (Kaišiadorių r.) ir už jos ribų buvo atlikti 2012 m. liepos–rugpjūčio mėnesiais. Jie vykdyti rekonstruojamoje Dominikonų gatvėje, krepšinio aikštelės stovų ir lietaus kanalizacijos trasos vietose. Žvalgymai atlikti žemės darbų rekonstruojamoje Dominikonų gatvėje ir drenažo bei elektros kabelio trasų tiesimo vienuolyno teritorijoje vietose. Tyrinėjimų metų buvo iškastas 21 šūrfas Dominikonų gatvėje ir buvusio vienuolyno Š teritorijoje. Už istorinių buvusio vienuolyno ribų buvo iškasti šūrfai 1–4 ir 11–19. Vienuo-

lyno Š teritorijoje iškasti šūrfai 5–10 ir 20–21. Bendras ištirtas plotas yra 27 m². Žvalgymų metu buvo stebimi žemės kasimo darbai, atliekami rekonstruojant Dominikonų gatvę. Ruošiant pagrindą naujai dangai buvo iškastas 13–14 m pločio, iki 70 cm gylio ir 96 m ilgio griovys. Žvalgymų metu buvo užfiksuoti kultūrinių sluoksnių klodo 6 pjūviai, atsidengę iškasto griovio šlaituose. Taip pat žvalgymai buvo atliekami tiesiant elektros kabelius prie bibliotekos pastato ir apšvietimo kabelius naujai suprojektuotos estrados vietoje, kasant griovius drenažui aplink naujai įrengtą krepšinio aikštelę mokyklos kieme.

Paparčių Dominikonų vienuolyno V ir R teritorija tyrinėta 2000, 2002, 2004, 2011 m. Tyrinėjimų metu buvo nustatytas preliminarus vienuolyno ir bažnyčios planas bei kapinių ribos. Rasti kultūriniai sluoksniai vienuolyno V teritorijoje datuojami XVII–XIX a., jų storis yra nuo 60 cm iki 2,5 m. Vienuolyno R teritorijoje 2011 m. rastos tik XIX a. pabaigoje nugriautų vienuolyno pastatų griuvenos ir daržų sluoksnio liekanos (*ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 153–155; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 173–179; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 185–187; *ATL 2011 metais*, V., 2012, p. 339–341).

Yra duomenų, kad pirmoji bažnyčia Paparčiuose buvo pastatyta XV–XVI a. riboje. LDK iždininkas S. Beinartas 1649 m. Paparčių dvarą ir kelis palivarkus padovanojo Dominikonų ordinui, XVII a. viduryje čia buvo pastatytas mūrinis vienuolynas ir bažnyčia. Vienuolynas buvo dviejų aukštų, kartu su bažnyčia sudarė uždarą ansamblį su vidiniu kiemu. Bažnyčioje buvo 7 altoriai, papuošti skulptūromis ir paveikslais. Viename iš altorių buvo stebuklingas šv. Marijos Snieginės paveikslas, XVII a. II pusėje dominikonų vienuolių atvežtas iš Romos. Prie bažnyčios P fasado 1744 m. buvo pristatyta

Šv. Dominyko koplyčia, kurioje buvo laidojami garsios bajorų Riomerių giminės mirusieji. Vienuolyno V dalyje šalia bažnyčios buvo kapinės. Ūkiniai pastatai stovėjo į ŠV nuo vienuolyno. Likusių vienuolyno dalį užėmė vaisių sodas, vaistažolių plantacijos, tvenkiniai. Visa vienuolyno teritorija buvo aptverta mūrine tvora.

Paparčių dominikonų vienuolynas garsėjo savo noviciatu, kuriame dėstė vienuoliai, moks-
lus baigę Romoje, Paduvoje, Neapolyje, bei biblioteka, kurioje buvo keli tūkstančiai XVI–XVIII a. teologinių, istorinių, filosofinių, teisi-
nių knygų. 1844 m. čia buvo pervežtos Vilniuje ir Gardine caro valdžios uždarytų dominikonų vienuolynų knygos, ir Paparčių biblioteka tapo didžiausia ir svarbiausia Lietuvos vienuolynų biblioteka. Po 1831 m. sukilimo uždarius Vilniaus dominikonų vienuolyną, Paparčiai tapo Lietuvos dominikonų provincijos centru, bet už paramą 1863–1864 m. sukilimui vienuolynas buvo irgi uždarytas. Buvusiame vienuolyne kelerius metus stovėjo Rusijos kariuomenės dalinys, kuriam išsikrausčius iki 1891 m. vienuolynas liko tuščias. Vėliau vienuolyno komplekso pastatai buvo parduoti ir išardyti. Iki šių dienų išliko tik vienuolyno pagrindinių vartų dalis ir atokiau stovėjusi kapinių koplyčia. XX a. vienuolyno teritorijoje buvo pastatyta mokykla, vaikų globos ir kultūros namai, keli ūkiniai pastatai.

Šurfai 1–4 buvo iškasti **Dominikonų gatvės** atkarpoje, kuri priešais išlikusius vienuolyno vartus pasisuka į V. Jie pradėti kasti 19 m į V nuo išlikusių vienuolyno vartų, nes artimesnė teritorija buvo tyrinėta 2000 m., be to, 2001–2002 m. tvarkant vartų aplinką žemės paviršius čia buvo pažemintas apie 60–80 cm. Šurfai išdėstyti eilėje ŠR–PV kryptimi, 2–3 m atstumu nuo istorinės buvusio vienuolyno Š ribos. Šurfų 1–4 dydis yra 1x1 m, juose aptiktų

kultūrinių sluoksnių storis siekia 0,8–1,1 m. Senojo kelio vietoje, ėjusio į vienuolyno pali-varką, virš pirminio žemės paviršiaus, kurį sudaro priemolis, susiklostė iki 40 cm storio pilko, primenančio miško žemę juodžemio sluoksnis. Virš jo klostėsi kelio paviršiai, kuriuos sudaro supiltos smulkios griuvenos ir pilkos žemės sluoksniai.

Šurfai 11–19 buvo iškasti Dominikonų gatvės atkarpos nuo išlikusių vienuolyno vartų iki Paparčių gatvės R šone. Gatvės paviršius nuo Paparčių gatvės pakyla P link iki buvusio vienuolyno Š ribos per 0,95–1 m. Šurfai R gatvės krašte išdėstyti viena linija ŠV–PR kryptimi, jų dydis 1x1 m, kultūrinių sluoksnių storis 0,6–1 m. Visose tyrinėtose vietose virš geologinių sluoksnių, kuriuos sudaro pilkas, gelsvas priemolis, rastas susiklostęs 10–34 cm storio pilkos žemės sluoksnis, primenantis natūralų miško dirvožemį. Jame jokių radinių nerasta. Virš jo supiltas 5–50 cm storio XIX a. pabaigoje išardyto vienuolyno griuvenų sluoksnis. Jame rastos kelios apvaliais galais plokštinių čerpių šukės ir pusplytės, savo išmatavimais atitinkančios naudotas vienuolyno pastatuose. Kokių nors aiškesnių į vienuolyno bažnyčią galėjusio būti kelio pėdsakų nerasta. Viršutiniai sluoksniai supilti tvarkant ir asfaltuojant gatvę XX a. viduryje.

Gatvės vietoje vykdytų žemės darbų metu 7 pjūviuose užfiksuota kultūrinių sluoksnių stratigrafija, ypač centrinėje jo dalyje ir V pusėje, nesiskiria nuo užfiksuotos šurfluose 11–19. Tačiau griovio R šlaite nepastebėta vienuolyno griuvenų sluoksnio, čia užfiksuoti sluoksniai labiau primena sluoksnius, rastus istorinėse buvusios vienuolyno teritorijos ribose.

Numatomos tiesti **lietaus kanalizacijos trasos** vietoje iškasti šurfai 5–10. Kanalizacijos trasa suprojektuota vienuolyno teritorijos Š

dalyje, kelio į mokyklą P pusėje, nuo Domini-
konų gatvės R šono iki vienuolyno tvenkinio.
Šurfai išdėstyti eilėje PV–ŠR kryptimi, jų dydis
1x1 m, kultūrinių sluoksnių storis juose siekė
nuo 1 iki 1,4 m. Šioje vienuolyno dalyje susidarė
iki 1 m storio kultūriniai sluoksniai. Virš geo-
loginių sluoksnių vienuolyno daržų ar sodo
vietoje susiklostė apie 70 cm storio pilko juo-
džemio sluoksnis. Jame surastos dvi nedidelės
pilka rusvos virimo puodo sienelių šukelės,
kurio molyje yra smulkaus žvyro priemaišų.
Sienelių storis 6 mm, jas datuoti galima labai
plačiu chronologiniu periodu – nuo XVII iki
XIX a. Jokių statinių pėdsakų nerasta.

Šurfai 20–21 buvo iškasti vienuolyno teri-
torijos Š dalyje prie krepšinio aikštelės ŠR ir PV
galų, numatomų statyti krepšinio stovų vietose.
Šurfo 20 dydis yra 2x2 m, kultūrinių sluoksnių
storis jame siekė 1 m. Šurfo P ir R pusėse kul-
tūriniai sluoksniai kasant vandentiekio ir šilu-
minę trasas suardyti. Virš priemolio yra susi-
klostęs 50 cm storio pilko juodžemio sluoksnis.
Tai vienuolyno daržo ar sodo dirvožemis. Virš
jo supiltas apie 40 cm storio oksiduoto žvyro
sluoksnis, kurio paviršius yra padengtas apie
10 cm storio asfalto sluoksniu. **Šurfas 21** buvo
iškastas krepšinio aikštelės V gale. Čia žemės
paviršiuje iki 50–60 cm gylio yra supiltas pilkos
su griuvenomis žemės sluoksnis. Po juodžemiu
surastos dvi betoninės šiluminės trasos (?) plokš-
tės. Visi kultūriniai sluoksniai yra sunaikinti
tiesiant šiluminę trasą. Aplink krepšinio aikštelę
buvo tiesiama drenažo trasa, kurios ilgis yra
98 m. Aikštelės V ir Š pusėse visi kultūriniai
sluoksniai suardyti tiesiant kanalizacijos ir šilu-
minės trasas. Daugelyje vietų P ir R pusėje kul-
tūriniai sluoksniai suardyti mokyklos statybos

metu. Išlikę sluoksniai panašūs į užfiksuotus
šurfe 20. Bendras jų storis yra 90–105 cm. Virš
pirminio žemės paviršiaus, kurį sudaro pilkas
ir gelsvas priemolis, susiklostęs 40–60 cm sto-
rio pilko juodžemio sluoksnis. Tai vienuolyno
daržo ar sodo žemė. Archeologinių radinių ir
objektų nerasta. Žemės paviršiuje supiltas iki
50 cm storio žvyro sluoksnis.

Elektros kabelių trasų vietose atlikti žval-
gymai. Vienas elektros kabelis buvo tiesiamas
bibliotekos pastato Š pusėje. Trasos ilgis yra
15 m, plotis 30 cm, gylis iki 60 cm. Griovio
šlaituose užfiksuotas pilkos žemės sluoksnis su
smulkiais griuvenomis, tik griovio V gale,
apie 50 cm gylyje pastebėtos stambios griuve-
nos, supiltos griaunant vienuolyno tvorą. Kiti
elektros kabeliai buvo išvedžioti numatomos
įrengti estrados vietoje, priešais parapijos na-
mus. Būsimos estrados vietoje auga keliolika
klevų, žemės paviršius vietomis kauburiuotas,
jo H_{abs} 115,24–115,44 m. Pagal 2002 m. tyrinė-
jimų duomenis, estrados vietoje griaunant vie-
nuolyną XIX a. pabaigoje buvo supiltas 60–
90 cm storio griuvenų sluoksnis. Bendras elek-
tros kabelių trasų ilgis yra 108 m, plotis iki
60 cm, gylis 50–60 cm. Stebint žemės kasimo
darbus nustatyta, kad trasų vietose per visą gylį
yra tik statybinių griuvenų sluoksnis, supiltas
griaunant vienuolyną XIX a. pabaigoje. Kasant
kabelio trasą išmestose griuvenose rastos tik
dvi sveikos, bet deformuotos plytos. Jų dydis
29,5–30x14–14,8x6,7 cm. Tai pat rasta plokš-
tinių, apvaliais galais čerpių šukių. Čerpių plo-
tis 17,5–18,2 cm, tvirtinimo kabliai primena
stačiakampį suapvalintu galu. Griuvenose kitų
archeologinių radinių nerasta.

The Paparčiai Dominican monastery complex

In 2012, a field evaluation (21 test pits, a total of 27 m²) was conducted on the grounds of Paparčiai Dominican monastery and in its vicinity (Kaišiadorys District, Central Lithuania). Eight test pits were excavated on the monastery's grounds. The cultural layers were up to 145 cm thick in that area. A layer of monastery garden or orchard soil up to 75 cm thick lay on top of the original ground surface. 13 test pits were excavated at the site of Dominikonų Street outside the monastery's historical boundaries. A 70–108 cm thick stratum of cultural layers had formed at this site. A 5–50 cm thick layer of black soil reminiscent of forest soil lay on top of the original ground's surface. The upper layers consisted of fill rubble from the monastery that was demolished at the turn of the 20th century, mid-20th-century fill earth, and road asphalt. No finds were discovered aside from several traditional pottery sherds dating to the 17th–19th centuries. No traces of any development were discovered.

Atas Žvirblys

Kudirkos Naumiesčio Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčia

Detalieji archeologiniai tyrimai 2012 m. vyko Kudirkos Naumiesčio Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčios statinių komplekse (UK 36417), esančiame Kudirkos Naumiesčio miestelio istorinėje dalyje (UK 17093) (Šakių r., Bažnyčios g. 28). Tyrimai vykdyti dėl planuoto įrengti įėjimo į bažnyčios rūšį iš jos ŠR pusės ties pus-

apskrite absida. Taip pat visu bažnyčios perimetru buvo įrengiama nuogrinda prie bažnyčios pamatų.

Kudirkos Naumiestis įsikūręs Šešupės ir Širvintos upių santakoje. 1561 m. čia minimas karališkasis Duliebaičių kaimas. XVII a. minimas kaimas peraugo į miestelį. Jurbarko ir Nova Volios (Virbalio) 1639 m. rugpjūčio 23 d. mokesčių suvestinėje paminėtas naujai įkurtas ir valdovo Vladislavo IV Vazos garbei pavadintas Vladislavovo miestelis. 1640 m. karalius Vladislavas IV Vaza patvirtino matininkų išmatuotą miestą, o jau 1643 m. kovo 26 d. karalienės Cecilijos Renatos valia Vladislavovas gavo miesto teises. Naujai įkurtame mieste buvo paskirtas plotas bažnyčiai. Minima, kad 1642–1644 m. Vladislavove pastatyta medinė koplyčia, kurią Žemaičių vyskupas Jurgis Tiškevičius perdavė basųjų karmelitų vienuoliams. Šalia koplyčios būsimam vienuolynui buvo pastatytas medinis gyvenamas namas, skirti 2 valakai žemės. Iki 1680 m. sunykus pirmai medinei koplyčiai, karmelitų vienuoliai tais pačiais metais toje pačioje vietoje pasistatė kitą, taip pat medinę. Kaip manoma, šalia vienuolyno ir bažnyčios buvo parapijos kapinės. Tiksli jų vieta nėra žinoma. 1823 m. bažnyčios vizitacijos akte minimos kapinės, kurių ploto (ypač dėl kylančių potvynių) parapijai nepakanka, dėl to veikia ir antros kapinės į Š nuo Šešupės, Meištuose.

Dabartinė dvibokštė mūrinė bažnyčia pradėta statyti 1781 m. Nors ir nepabaigta iki galo, bažnyčia pradėta naudoti 1787 m. Tuo metu buvo išmūryta tik dalis bokštų. Pati bažnyčia buvo stačiakampio plano, bazilikinio tūrio, trijų navų. Vidurinę, platesnę navą užbaigė pusapskritė absida. 1803 m. rugpjūčio 4 d. Naumiestį nusiaubė didelis gaisras. Tuomet sudegė vienuolynas, klebonija su visais ūkiniais pastatais, parapijos prieglauda. Bažnyčia išliko, tačiau